

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Charlotte Brontëová

Obrázek 1: Charlotte Brontëová na obraze George Richmonda

- Narodila se ve **vsí Thornton** poblíž Bradfordu v rodině přísného protestantského faráře, který záhy ovdověl. Její dvě mladší sestry, **Emily Brontëová a Anne Brontëová**, byly **také spisovatelky**. V roce 1820 se rodina přestěhovala do Haworthu, kde byl Patrick Brontë jmenován vikářem. V roce 1824 byla se svými třemi sestrami poslána do **dívčí školy** v Cowan Bridge v Lancashire (tuto školu později popsala v románu Jana Eyrová). **Chudé poměry**, v nichž tam žila, ovlivnily její zdraví a psychický vývoj a uspíšily smrt jejich dvou starších sester.
- Charlotte pokračovala ve studiu na škole v Mirfieldu v letech 1831–1832. Zde potkala mnoho svých celoživotních přátel. V roce 1833 publikovala pod pseudonymem Wellesley relativně bezvýznamnou **novelu The Green Dwarf** (Zelený skřítek), později se živila jako **učitelka a guvernantka** v mnoha rodinách po celém Yorkshire. V roce 1842 Charlotte a Emily odcestovaly do **Bruselu**, kde se chtěly nechat zaměstnat v penzionátu – Charlotte **učila angličtinu**, Emily hudbu. V říjnu 1842 Charlotte odjela zpět do Anglie, nicméně v lednu 1843 se do penzionátu vrátila. Druhý pobyt ale byl velmi nešťastný, stýskalo se jí po domově. Zkušenosti z penzionátu zúročila v **románech Profesor a Villette**.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- V květnu 1846 sestry Brontëovy společně publikovaly básnickou sbírku. Ačkoliv sbírka byla mimořádně neúspěšná (prodaly se pouze dva výtisky), sestry se rozhodly pokračovat v literární tvorbě psaním románů. Kritika odsoudila romány jako brakové.
- V září 1848 zemřel její bratr Branwell, jediný syn rodiny, na bronchitidu a celkovou sešlost, posílenou silným alkoholismem. Na tuberkulózu zemřely Emily Brontëová (1848) a Anne Brontëová (1849).
- Po smrti svých sourozenců tedy Charlotte Brontëová žila **sama se svým otcem**. Oslněna vidinou nesmírného úspěchu, který měl vzejít z **Jany Eyrové**, několikrát navštívila Londýn a odhalila svou pravou identitu a začala se pohybovat ve vznešenějším prostředí, spřátelila se s lidmi jako Harriet Martineau, Elizabeth Gaskell, William Makepeace Thackeray a George Henry Lewes. Nikdy se už nevrátila do Haworthu na víc než několik týdnů.
- Charlotte své sourozence (5) umírající postupně na tuberkulózu přežila, v červnu 1854 **se vdala za Arthura Bell Nichollse, otcova vikáře**. Její úmrtní list označuje za příčinu její smrti tuberkulózu, její časté zvracení v posledních dnech života by ale svědčilo o těhotenství. Existují také náznaky, že mohla zemřít na tyfus, který by mohla dostat od Tabithy Ackroydové, své služebné, která zemřela na tyfus krátce předtím. Byla pohřbena v rodinné hrobce v Haworthu.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

CHARLOTTE BRONTĚ

Jana Eyrová

(1895)

Jana Eyrová je román anglické spisovatelky Charlotte Brontëové, který vydala v roce 1847 pod pseudonymem Currer Bell.

- *Kteří další spisovatelé vydávali své knihy pod pseudonymem?*

Kniha se dočkala okamžitého úspěchu u kritiky i čtenářů. Román inspiroval řadu dalších umělců a patří k největším klenotům klasické světové literatury. O jeho významu svědčí i vznik cca 30 filmových, televizních a muzikálových adaptací.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

80 %

Jana Eyrová

Velká Británie / USA, 2011, 120 min

Režie:

[Cary Fukunaga](#)

Scénář:

[Moira Buffini](#)

Hudba:

[Dario Marianelli](#)

Hrají:

[Mia Wasikowska](#), [Michael Fassbender](#), [Jamie Bell](#),....

71 %

Jana Eyrová

Francie / Itálie / Velká Británie / USA, 1996, 112 min

Režie:

[Franco Zeffirelli](#)

Scénář:

[Franco Zeffirelli](#)

Kamera:

[David Watkin](#)

Hrají:

[Anna Paquin](#), [Charlotte Gainsbourg](#), [Fiona Shaw](#), [John Wood](#), [Geraldine Chaplin](#),....

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

*Román je na tehdejší poměry velice pokrokový, protože nekopíruje pouze **zásady romantismu**, ale objevují se v něm i nové, **realistické prvky a motivy**.*

Jana Eyrová ještě jako malá holčička ztratila rodiče a jedinou příbuznou byla paní Reedová, která slíbila svému manželovi - bratrovi Janiny matky - než zemřel, že se o malou Janu postará. Sama už měla tři děti - dvě děvčátka a jednoho chlapce. Ať Jana dělala cokoli, nikdy se to tetě nelíbilo a nikdy se jí nezavděčila.....

1. ukázka:

Kapitola 1.

Tehdy bylo tak ošklivo, že se nedalo jít na procházku. Ráno jsme se asi hodinu proběhli po zahradě mezi holými křovisky, ale po obědě (paní Reedová obědvala brzy, když neměla hosty) studený vítr přihnul tmavé mraky a spustil se prudký déšť, takže na procházku nebylo ani pomyslení. Byla jsem ráda - nikdy jsem nestála o dlouhé odpolední procházky, zvláště když bylo venku zima. Bylo to hrozné, vracet se domů v sychravém soumraku - ruce a nohy mě zábly, bylo mi líto, že mě chůva Bětuška hubuje, a pokořovalo mě vědomí, že nejsem tělesně tak zdatná jako Eliška, Jan a Jiřina Reedovi.

Eliška, Jan a Jiřina byli se svou mamá v salóň; zpola ležela na pohovce před krbem a vypadala úplně šťastná, že má kolem sebe své miláčky (kteří se v tu chvíli neprali ani nebrečeli). Já jsem na její výslovné přání nesměla trávit odpoledne s rodinkou u krbu. "Lituji, že ti nemohu dovolit, abys tam byla s námi, ale dokud se od Bětušky nedozvím a dokud se sama nepřesvědčím, že se doopravdy a vážně snažíš, aby z tebe bylo milé a hodné dítě a aby ses naučila přívětivějším a roztomilejším způsobům - dokud nebudeš trochu jemnější, upřímnější a přirozenější, musím tě vyloučit z našeho rodinného kroužku - ten je jen pro děti, které si ho umějí vážit a dovedou v něm být šťastné."

"To zas na mne Bětuška žalovala?" zeptala jsem se.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Jano, já nemám ráda, když mě někdo chytá za slovo a moc se vyptává; je to protivné, když dítě dospělým tak odmlouvá. Posad' se někam a sed' - a mlč, když nedovedeš mluvit přívětivě."

Vedle salónu byl pokoj, kde jsme snídali; vkradla jsem se tam. Byla tam knihovnička; vzala jsem si z ní velkou knihu a vybrala jsem si schválně takovou, kde bylo hodně obrázků. Uvelebila jsem se na lavičce v okenním výklenku, posadila jsem se na zkřížených nohou jako Turek a téměř úplně jsem zatáhla červené mohérové záclony, abych si dvojnásobně zajistila samotu.

Vpravo mi zacláněly pokoj bohatě zřasené tmavočervené záclony a vlevo jsem měla čisté okenní tabule, které mě sice chránily, ale neodlučovaly od nevlídného listopadového počasí. Když jsem obracela listy v knize, pozorovala jsem chvílemi, jak to venku v zimním odpoledni vypadá. Kus dál se všechno ztrácelo v našedlé mlze a mracích, ale trochu blíž bylo vidět na mokrý trávník a keře bičované divým skučícím vichrem, který bez ustání hnal před sebou prudký liják. Začala jsem si prohlížet knihu Ptáci žijící na britských ostrovech od Bewicka: tištěný text mě ani tolik nezajímal, ale bylo tam několik stránek úvodu, který upoutal i mou dětskou obraznost a který pojednával o tom, kde se zdržují mořští ptáci; o "pustých skalních útesech a mysech", kde žijí jen oni; o norském pobřeží, které je od jižního cípu, zvaného Lindeness nebo Nase, až k Severnímu mysu lemováno ostrovy -

"Kde v bouřných vírech moře Severní kypí kol holých, smutných ostrovů daleké Thule a kde oceán se dravě hrne mezi Hebridy."

Nemohla jsem nechat bez povšimnutí zmínku o pustém pobřeží Japonska, Sibiře, Špicberků, Nové země, Islandu, Grónska - a o "rozsáhlých oblastech za polárním kruhem, pustých, bezútěšných prostorách, kde se nastřádaly mrazy a sněhy, kde se prostírají obrovské pláně věčného ledu, které se tam za staletí v zimě nakupily ve velehorských ledovcových pásmech kolem severní točny a v nichž se v mnohonásobných vrstvách soustředil chlad". O těch mrtvolně bílých říších jsem si utvořila vlastní představu - mlhavou, jako všechny takřka nepochopitelné pojmy, které se nejasně míhají dětským mozkiem, ale divně a mocně působivou. Slova na těch stránkách úvodu se sdružovala s obrázky, jež

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

po něm následovaly, a dávala zvláštní význam skalisku, které čnělo osaměle uprostřed vzdušných vln a rozstříklé pěny; rozbitému člunu, vyvrženému na pusté mořské pobřeží; chladnému strašidelnému měsíci, který mezi nakupenými mraky vyhlížel na vrak potápějící se lodi.

Nemohu říci, proč mi naháněla strach podívaná na opuštěný hřbitov a náhrobky s nápisy; na jeho bránu a u ní z každé strany strom, na nízkou pobořenou zeď v pozadí a vycházející srpek měsíce, který svědčil, že se nad tím výjevem snáší večer.

Dvě lodi, nehybné na zmalátnělém moři, se mi jevily jako mořské přízraky.

Honem jsem obrátila list s obrázkem ďábla, jak si uvazuje na záda zlodějský ranec - ten obrázek mě děsil.

A stejně i to černé s rohama, co sedělo na osamělé skále a pozorovalo v dálce zástup lidí kolem šibenice.

Každý obrázek o něčem vyprávěl - bylo to pro mou nevyvinutou chápavost a nevytříbenou vnímavost často záhadné, ale přesto nesmírně zajímavé - tak zajímavé jako pohádky, které nám někdy za zimních večerů vyprávěla Bětuška, když byla náhodou v dobré náladě; to si přinesla ke krbu do dětského pokoje žehlicí prkno a dovolila nám, abychom se posadili kolem. A zatímco rozžehlovala nabírané krajkové náprsenky paní Reedové a sežehlovala do záhybů lem jejich nočních čepečků, živila naši dychtivou obraznost milostnými a dobrodružnými příběhy ze starodávných pohádek nebo ještě starodávnějších balad, nebo (jak jsem v pozdějších dobách zjistila) z Pamelý a Henryho, hraběte z Morelandu. Když jsem tam seděla s Bewickem na klíně, byla jsem šťastná - alespoň šťastná svým způsobem. Nebála jsem se ničeho, jen toho, aby mě někdo nevyrušil, ale to se stalo brzy. Dveře do pokoje se otevřely.

"Kde jsi, škarohlídko?" křikl Jan Reed, ale ihned zmlkl - zdálo se mu, že v pokoji asi nikdo není.

"Kde je, k ďasu?" pokračoval. "Lízo! Jířo!" volal na sestry. "Jana tady není!

Řekněte mamá, že běhá venku v dešti - ta protiva!"

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Dobře, že jsem zatáhla záclony," pomyslíla jsem si a vroucně jsem si přála, aby mě v mé skrýši neobjevil. Jan Reed by mě tam sám jistě nebyl našel; nebyl tak bystrý, nikdy ho nic netrklo. V té chvíli vstrčila hlavu do dveří Eliška a hned řekla:

"Ta zas jistě sedí v okně, Jendo!"

Ihned jsem vyšla z okenního výklenku, protože jsem se hrozila pomýšlení, že by mě Jenda asi odtamtud vyvekl násilím "Co chceš?" zeptala jsem se rozpačitě a bojácně.

"Řekni: co si přejete, mladý pane," odpověděl. "Přeji si, abys šla sem" Uvelebil se v lenošce a pokynul mi, abych šla blíž a postavila se před ním.

Jan Reed byl čtrnáctiletý školák, o čtyři roky starší než já - mně bylo teprve deset - na svůj věk velký a statný a měl nečistou, nezdravou pleť, tlustý rozplácý obličej, zavalité velké ruce a nohy. U stolu se obyčejně cpal, takže ho občas trápil žlučník, a měl kalné oči a odulé tváře. Měl být vlastně ve škole, ale mamá si ho vzala na nějaký měsíc domů, prý "protože má tak choulostivé zdraví". Pan učitel Miles tvrdil, že by se učil dobře, kdyby mu z domova neposílali tolik koláčů a cukroví, ale milující matka s jeho příliš tvrdým výrokem nesouhlasila a klonila se spíš ke shovívavějšímu názoru, že Jan vypadá tak nezdravě, protože se musí ve škole moc učit a snad se mu tam stýská po domově.

Jan neměl matku a sestry moc v lásce a já jsem se mu protivila. Pořád mě pronásledoval a trestal - ne dvakrát či třikrát za týden, ani jednou nebo dvakrát denně, ale ustavičně. Třásla jsem se před ním strachy každíčným svým nervem a každý ždibeček masa ve mně cukal odporem, sotva se mi Jan přiblížil.

Naháněl mi takovou hrůzu, že jsem z toho byla někdy až vyděšená, protože jsem si na jeho hrozby a ubližování neměla komu postěžovat. Služebnictvo se mne nechtělo zastat, aby si mladého pána nerozhněvalo, a paní Reedová byla slepá a hluchá, když šlo o jejího miláčka - nikdy nechtěla vidět, jak mě Jan bije, a nechtěla slyšet, jak mi nadává, ačkoli to obojí někdy dělal i před ní, ale častěji za jejími zády.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zvykla jsem si tedy Jana poslouchat, a proto jsem přistoupila blíž; na chvíli na mne vyplázl jazyk, div si jej nevyvrátil z kořene; věděla jsem, že mě co nevidět udeří; bála jsem se té rány a zadumaně jsem se zadívala na odporný, ošklivý zjev toho, kdo mi ji měl zasadit. Nevím, zda mi vyčetl mé myšlenky z obličeje, ale vskutku mě zničehonic prudce udeřil. Zapotácela jsem se, a když jsem zas nabyla rovnováhy, ucouvla jsem několik kroků od lenošky, kde seděl.

"To máš za to, že jsi před chvílí byla na mamá tak drzá," řekl, "a za to, že ses tak lstivě schovala za záclony a že ses prve tvářila tak vyzývavě, ty potvoro!"

Byla jsem na Janovy nadávky zvyklá a nikdy mi ani nenapadlo, abych mu odmlouvala - starala jsem se jen o to, jak snesu ránu, která po takové nadávce vždycky následovala.

"Co jsi dělala za záclonami?" zeptal se mně.

"Četla."

"Ukaž co!"

Vrátila jsem se k oknu a přinesla jsem mu tu knihu.

"Jakým právem nám bereš naše knihy? Mamá říká, že jsi odkázána na naše dobrodiní. Vždyť nemáš peníze, tvůj otec ti žádné nezanechal. Měla bys jít žebrat, a ne žít tady u nás mezi dětmi z dobré rodiny, jako jsme my, jíst stejná jídla jako my a nosit šaty, které ti máma musí kupovat. Já tě naučím, hrabat se v mých knihách! Jsou to moje knihy, abys věděla, všechno tady v domě patří mně, za několik let mi to aspoň bude patřit. Postav se tamhle ke dveřím, co nejdál od zrcadla a od oken!"

Uposlechla jsem, protože jsem si hned neuvědomila, co má za lubem; ale když jsem viděla, jak zdvíná knihu, míří jí na mne a chce jí po mně hodit, instinktivně jsem se zděšeným výkřikem rychle uskočila; bylo však už pozdě a prudce vymrštěná těžká kniha mě zasáhla; padla jsem na podlahu, narazila jsem hlavou o dveře a úderem jsem si ji odřela. Rána krvácela a pocítila jsem prudkou bolest; strach mě přešel, vystřídaly ho jiné pocity.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Ty zlý a surový kluku!" vykřikla jsem "Jsi jako vrah - otrokář - jsi jako římský císař!"

Četla jsem totiž Goldsmithovy Dějiny Říma a měla jsem už vlastní názory na Nera, Caligulu a tak dále. V duchu jsem ho k nim často přirovnávala, jenže mě nikdy ani nenapadlo, abych to vyslovila nahlas.

"Cože? Co?" zařval. "Co si to dovoluješ? Eliško, Jiřino, slyšely jste ji? Já to povím mamá! Ale nejdřív -"

Vztekle se na mne vrhl - zabořilo mě, jak mě chytil za vlasy a za rameno, ale tentokrát měl co dělat s tvorem blízkým zoufalství. Vskutku jsem v něm viděla tyrana, vraha. Cítila jsem, jak mi po krku stékají kapky krve, a v ráně na hlavě řezavou bolest - ty pocity na chvíli převládly nad mým strachem a začala jsem se Janovi zuřivě bránit. Nevím ani, co mé ruce v té chvíli dělaly, ale křikl na mne "Potvoro! Potvoro!" a hlasitě se rozbrečel. Brzy se mu dostalo pomoci. Eliška a Jiřina zatím doběhly pro paní Reedovou, která už byla nahoře. Ihned přispěchala do pokoje a za ní Bětuška a komorná slečna Abbotová. Odtrhly nás od sebe a slyšela jsem, jak vykřikly:

"No tohle! No tohle! Takhle zuřivě se vrhat na mladého pána!"

"Jestlipak už někdo viděl takovou vzteklou holku!"

A paní Reedová dodala:

"Odved'te ji do červeného pokoje a zamkněte ji tam!" Okamžitě se mne chopily dvoje ruce a odvěkly mě nahoru.

(přeložila Jarmila Fastrová)

2.ukázka

Mluvčí pokročil kupředu a opřel se o zábradlí. Pokračoval a každé jeho slovo znělo zřetelně, klidně a důrazně, ačkoli nemluvil hlasitě.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Je tady prostě dřívější manželství. Pan Rochester má manželku, která je naživu.“

Při těchto slovech se mi nervy roztřáslly, jak je nikdy nerozzechvělo ani hromobití – ta záludná a krutá slova mi rozproudila krev, jak to ještě nikdy nedokázal mráz ani oheň – ale zachovala jsem si duchapřítomnost a nehrozilo mi nebezpečí, že snad omdlím. Hleděla jsem na Rochestera a přiměla jsem ho, že se na mě podíval. Jeho tvář byla jako šedivá skála – oči měl jako z křemene a sršely z ní jiskry.

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Charakterizujte Jana Reeda.*
2. *Chtěli byste mít za přítele člověka, který slovně ubližuje a je agresivní?
Diskutujte.*
3. *Jak se asi Jana cítila v rodině Reedových? Dokážete si představit, že jste jako desetiletí na jejím místě?*
4. *Jaká osobnost mohla za těchto podmínek z Jany vyrůst? Silná – slabá - extrovertní – introvertní – ušlápnutá – schopná se bránit? Argumentujte pro a proti.*
5. *Určete formu vyprávění.*
6. *Na základě četby celé knihy i úryvku posuďte romantické a realistické rysy díla.*
7. *Zasadte orientačně tvorbu Ch.Brontëové do kontextu světové literatury.*
8. *Určete žánr a útvar.*